

dnje spomenika kralju Tomislavu u Zagrebu 1924. do 1947." U ovom radu autorica analizira složene političke i društvene prilike od 1924. god., kada je osnovan Odbor za podizanje spomenika, do 1947. kada je on postavljen pred željezničkim kolodvorom u glavnom hrvatskom gradu. Također ovdje valja naglasiti namjeru autorice da s historiografske strane ispuni ovim radom nikad realiziranu nakanu Društva za podizanje spomenika iz 1938. o izdavanju Spomenice i prikaza povijesti spomenika. Na kraju rada autorica daje niz priloga vezanih uz podizanje spomenika.

I na kraju, u ovom broju "Povijesnih priloga", kao što je to već i uobičajno, mogu se pročitati ocjene i prikazi novoizdanih knjiga, časopisa i zbornika.

Ivica Šute

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 38, Zadar 1996., 288 str.

UDK 94(497.5)(05)

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru izlaze jednom godišnje i usmjereni su na objavljivanje znanstvenih članaka s područja hrvatske povijesti. Zasebnu cjelinu u ediciji čine ocjene i prikazi domaćih i inozemnih časopisa i knjiga s područja povijesti. Na početku svakog znanstvenog rada napisan je kraći sažetak na hrvatskom, a na kraju nešto duži na jednom od svjetskih jezika.

Prvi članak u ovom broju pod nazivom "O nekim pitanjima pravnog položaja liburnskih općina u doba principata" (1-12) napisao je Lujo Margetić. U uvodu autor iznosi svoje stavove o pravnom statusu liburnskih općina u vrijeme principata. U sljedećem poglavlju autor ističe one elemente u kojima se slaže sa stavovima S. Čačea: interpretacija riječi *quos scrupulosius* etc. u djelu *Plin. Nat. hist. III, 19, 130*, zatim razlog da se neke liburnske općine javljaju u Plinijevu popisu gradova u unutrašnjosti X. talijanske regije i konačno u važnosti uloge *ius Latii* u Liburniji. Slijedi analiza stavova u kojima se autor ne slaže s Čačoom: identifikacija *Alutrenses* sa stanovnicima grada *Alvona*, interpretacija šutnje Plinija o *ius Latii* u Liburniji, te odustajanje od definicije *ius Italicum*. Zaključak je autora da je Čačev rad vrijedan doprinos za utvrđivanje pravnog položaja općina u Liburniji u vrijeme principata.

Mate Suić autor je članka "Zadarski i ninski Mirmidonci" (13-33). U radu autor na temelju legendu o sv. Krševanu analizira značenje imena Mirmidonci. U etnonimu i toponimu imena Zemunik autor nalazi semantički kalk mirmidonskog imena. Autor, nadalje, razmatra značenje pojma *Marab*, koji bi mogao biti hrvatski izonim "murav" s grčkom riječi *myrmex*. Na primjeru starohrvatskog plemena Jamometići autor dokazuje da to nisu oni koji "metu jame" već oni "koji zameću", "osnivaju", izrađuju jame za boravak.

"Pečat u ispravama hrvatskih narodnih vladara" (35-41) kraći je rad autora Milka Brkovića. U prilogu autor razmatra spomen pečata u Muncimirovoj ispravi iz 892. godine, Zvonimirovim ispravama iz 1075. i 1078. godine, te u ispravi Stjepana II. iz 1089. godine, također su razmotreni kasniji opisi još dva Zvonimirova pečata. Autor napominje da su pečati imali funkciju koroboracije isprava, te da je razvoj pečata i pečačenja unutar hrvatske dvorske kancelarije sličan onovremenim europskim kretanjima. Govoreći o materijalu izrade pečata, napominje da su izrađeni od voska ili metala.

Emil Hilje autor je rada "Nekoliko bilješki o zadarskom zlatarstvu XIV. stoljeća" (43-51) u kojem ukratko iznosi neke od mnoštva podataka koji se o ovom obrtu čuvaju u zadarskom arhivu. Osobito su vrijedne dvije skupine izvora za proučavanje zlatarskog obrta u

kasnosrednjovjekovnom Zadru: popisi dobara umrlih stanovnika i podaci o založenim predmetima. Oni pokazuju da je ovaj obrt bio vrlo razvijen u Zadru u XIV. stoljeću.

Članak pod nazivom "Knin u razvijenom i kasnom srednjem vijeku" (53-95) napisao je Mladen Ančić. Temeljna odrednica članka je analiza urbanog i društvenog razvoja Knina u razdoblju od sredine XII. do kraja XV. stoljeća. U prvom poglavlju autor razmatra prvotnu jezgru Knina i objašnjava značenje pojmova "castrum maior" i "castrum magnum". Nadalje razmatra značenje Knina kao administrativnog, a osobito vojničkog središta. U drugom poglavlju razmatra značenje Knina kao sjedišta županije, te govori o županijskom i banskom sudbenom stolu smještenima u Kninu. U sljedećem poglavlju autor govori o katedralnoj crkvi sv. Bartola u Kninu, a u četvrtom poglavlju razmatra prenošenje katedralne crkve kninskog biskupa na Kapitul. Također govori o gospodarskim aktivnostima u ovom gradu krajem srednjeg vijeka. Autor zaključuje da Knin u XV. st. ulazi u razdoblje stagnacije zbog promijenjenih političkih okolnosti: pad Dalmacije pod Mletačku Republiku i provala Osmanlija.

Marija Zaninović-Rumora autorica je članka "Solne mjere otoka Paga od XIV. do XVI. stoljeća" (97-102) u kojem iznosi nove podatke o paškim solnim mjerama koje se temelje na mjeri u izvorima zvanj *lucano*. *Lucano* je težio oko 160 venecijanskih libri, a dva *lucana* činila su jedan *mazeto*. U drugoj polovici XV., a osobito u XVI. stoljeću, paške kao i mjere cijele Dalmacije ujednačuju se s venecijanskim.

Lovorka Čoralić autorica je članka "Oporuke zadarskih iseljenika u Chioggi od XV. do XVIII. stoljeća" (103-115) u kojemu, na temelju izvorne arhivske građe iz Državnog arhiva u Veneciji razmatra sljedeće probleme: 1. Vremenski okvir i način bilježenja doseljenika u izvorima; 2. Mjesto stanovanja i zanimanja doseljenika; 3. Obitelj, rodbinske i prijateljske veze i poznanstva; 4. Povezanost s vjerskim ustanovama u Chioggi i domovini; 5. Dvojestvo vjere kapetana Petra Zagaržanića; 6. Imovne mogućnosti oporučitelja.

"Dopuna povijesti pomorstva otoka Silbe" (117-128) rad je autora Šime Peričića. Autor, na temelju izvorne građe iz Povijesnog arhiva u Zadru, razmatra pomorce i razvoj silpskog brodarstva u prošlosti do kraja XIX. stoljeća. Autor je u rad uključio dva priloga: 1. popis brodara i mornara sa Silbe koji su 5. srpnja 1752. bili zaokupljeni prijevozom živog blaga iz Zadra u Mletke; 2. popis silpskih paruna i jedrenjaka kojeg je 7. svibnja 1754. sačinio zadarski knez Pietro Soranzo na zahtjev mletačkih vlasti.

Stjepan Ćosić autor je rada "Administrativna struktura i plaće službenika Dubrovačke Republike" (129-156). Autor je podijelio rad u sljedeća poglavlja: 1. Magistrati; 2. Administrativni službenici; 3. Službenici središnjeg ureda; 4. Službenici posebnih ureda; 5. Službenici knežijskih kancelarija; 6. Državni namještenici. Autor napominje da administrativni ustroj u Dubrovačkoj Republici dostiže svoj vrhunac u XVIII. stoljeću. Primanja državnih službenika nisu bila visoka, a njihov je položaj bio otežavan i stalnom inflacijom.

"Sumarni inventar Fonda tvornice maraskina "Francesco Drioli" Zadar 1768.-1944." (157-189) rad je autora Marijana Maroje. Autor na početku iznosi kratku povijest tvorca fonda Francesca Driolija. Napominje da je Zadar tijekom XVIII. i XIX. stoljeća bio poznat u svijetu po proizvodnji likera, a da je jedna od najvažnijih bila Tvornica maraskina "Francesco Drioli". Autor govori o načinu poslovanja, o računovodstvenim knjigama, obiteljskim knjigama, računovodstvenim spisima, spisima obitelji Salghetti Drioli. Na kraju rada, autor iznosi signature i druge podatke o poslovanju ove tvornice koji se čuvaju u Povijesnom arhivu u Zadru.

Tomislav Markus autor je članka "Tri pisma banu Josipu Jelačiću iz veljače 1849. o stanju u Dalmaciji" (191-199) u kojem donosi prijepis dva pisma Božidara Petranovića i jedno Metela Źegovića banu Josipu Jelačiću 1849. godine. Pisma se odnose na političke, kulturne i crkvene prilike u Dalmaciji u ovo vrijeme.

U članku pod nazivom "Doprinos HAZU proučavanju ribarstva" (201-248) Slobodan Kaštela donosi cjeloviti popis publikacija Akademije posvećenih ribarskoj problematici za razdoblje od njenog osnutka 1866. do 1994. godine. Autor napominje da je u Akademijinim

publikacijama ribarstvo svestrano proučavano, ali je osobiti obzir posvećivan ekonomici ribarstva i ribarstvenom pravu.

Zadnji članak u ovom broju Radova pod nazivom "Stranka prava i hrvatsko političko društvo koncem XIX. i na početku XX. stoljeća" (249-261) napisao je Marjan Diklić. Autor u radu prvo analizira situaciju na Osnivačkoj konferenciji Stranke prava, održanoj u Zadru 1894. godine, na kojoj je raspravljano o potrebi osnutka Hrvatskog političkog društva. Misao vodilja ovog društva trebala je biti ujedinjenje dalmatinskih Hrvata, bez obzira na političku pripadnost, u težnji za legalnim ujedinjenjem svih hrvatskih zemalja. Ovo je društvo utemeljeno 1900. godine u Splitu. U drugom dijelu, autor analizira velike uspjehe dalmatinskih pravaša na izborima za Carevinsko vijeće i Dalmatinski sabor 1900./1901. godine, dok u trećem dijelu razmatra organizaciju i rad saborskog Kluba zastupnika Stranke prava i Čiste stranke prava.

Na kraju Radova tiskane su "Ocjene i prikazi" (263-284) većeg broja knjiga, časopisa i znanstvenih skupova.

Zoran Ladić

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv.39, Zadar 1997., 334 str.

UDK 94(497.5)(05)

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU izlaze jednom godišnje. U prvom dijelu obično sadrže više povijesnih i arheoloških članaka pretežito iz područja srednjovjekovne povijesti, ali i ostalih razdoblja. Članci su kategorizirani u izvorne znanstvene i stručne članke, a uz svaki rad nalazi se kraći sažetak na hrvatskom, te duži na nekom od svjetskih jezika. U drugom dijelu nalaze se ocjene i prikazi knjiga objavljenih u zadnjih nekoliko godina.

Gradska tržnica (emporium) rimskog Nina (Aenona) (1-15) članak je autora Borisa Ilakovca. Uz pomoć raznih tlocrta grada Nina od vremena antike do austrijske vladavine, autor pokušava rekonstruirati kako se je logički razvijala gradska jezgra Nina. Na taj način dolazi do zaključka o postojanju gradske tržnice, koja je zapravo bila planski predviđena unutar gradske urbanističke sheme već u najranije doba rimskog carstva.

Vjerodostojnost šibenskih povlastica (1167.-1322.) (17-36) rad je autora Luja Margetića. Članak je podijeljen u tri poglavlja. U prvom autor razmatra mišljenja nekih povjesničara u vezi sa šest crkvenih privilegija na šibenskom prostoru. U drugom poglavlju autor analizira pojedinačno svih šest povlastica i zaključuje da su samo dvije vjerodostojne, a ostale četiri krivotvorene. U trećem poglavlju autor ukratko ističe doprinos povjesničara u zadnjih četrdeset godina u proučavanju ove problematike.

Ser Ciprijan Zaninov. Rod i karijera jednog splitskog patricija druge polovice XIV. st., (37-80) studija je Mladena Ančića povodom 1700. godišnjice postanka grada Splita. Na temelju izvornih i književnih argumenata, autor prvo govori o rodoslovnom stablu uglednog patricija, koje počinje iz XIII. stoljeća, te o posjedima ove obitelji koja je uživala veliki ugled zahvaljujući visokim dužnostima koje su pojedini članovi vršili u gradskom sudu, te zbog vlasništva nad tornjem s namjenom stambene zgrade, a nadalje zbog potpore koju im je pružao kralj Ludovik. Autor zatim istražuje osobnu poslovnu karijeru Ciprijana. Ovaj patricij započinje karijeru kao *elector* u Velikom vijeću, dok je još bio pod očevim nadzorom. Ciprijanova karijera je krenula uzlaznom linijom tek 1369. godine kada je uzео u zakup na godinu dana kraljevske komorske prihode gradova Skradina, Šibenika, Trogira i Splita, te otoka Brača,